

Krigen i Ukraine skaber bekymring og tilbageholdenhed blandt danskerne

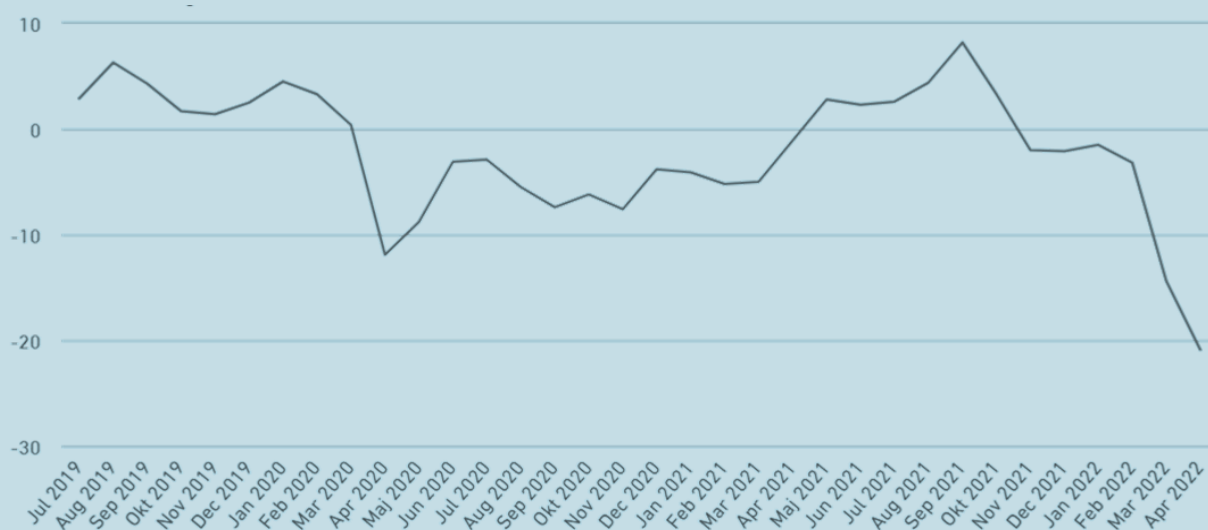
- Ifølge Danmarks Statistik er forbrugertillidsindikatoren faldet markant de seneste målinger. Dette skyldes ikke mindst krigen i Ukraine, som bekymrer danskerne og sætter tydelige spor bl.a. på forsyningskæder og råvarepriser.
- I en ny befolkningsundersøgelse giver to ud af tre danskere udtryk for bekymring over krigen i Ukraine, mens halvdelen føler sig utrygge over den aktuelle situation. Stigende fødevarerpriser og stigende energipriser er ligeledes noget, der bekymrer over halvdelen.
- Et overvældende flertal tror på, at krigen i Ukraine vil påvirke Danmark og danskerne. 41 pct. tror, at krigen vil påvirke Danmark i nogen grad, mens 47 pct. tror, at den vil påvirke Danmark i høj eller meget høj grad.
- Det er oftest blandt danskere over 60 år, at der er bekymring over krigen. Jo ældre man er, jo oftere udtrykker man ligeledes utryghed over den aktuelle situation. Omvendt er det oftere blandt forbrugere under 50 år, at vi finder bekymring over stigende fødevarerpriser.
- Ifølge WGSN vil kombinationen af utryghed og stigende priser føre til en ændring i adfærden, hvor forbrugere i Europa lige nu ruster sig til en svær tid. Der bliver handlet til lager og der bliver i endnu højere grad end før prioriteret værdi for pengene. Fokus flyttes en smule fra indkøb af materielle goder hen til mere fokus på samvær og tid med familie og venner.
- I Danmark giver syv ud af ti udtryk for at have ændret adfærd, siden krigen startede. Hver tredje har sparet på varme eller benzin, hver fjerde har købt flere fødevarer på tilbud, og hver femte har bevidst undgået varer fra Rusland.
- Noget tyder samtidig på, at en del danskere vil udvise mere økonomisk tilbageholdenhed i den kommende tid. Flere end to ud af tre forventer at have færre penge til forbrug de næste tre til seks måneder og som følge af dette vil 23 pct. spare mere op, mens 20 pct. vil genbruge mere, end de plejer. Længere nede på listen finder vi 14 pct., der vil undlade at købe take-away og 13 pct., der vil undlade at bruge penge på café- og restaurantbesøg.

Krigen i Ukraine fylder i danskernes bevidsthed

De to seneste år har på mange måder været anderledes for danskerne. Ting, som man før tog for givet, var pludselig ikke længere sikkert, og den frihed, som man havde været vant til, blev indskrænket med restriktioner og nedlukninger. I februar 2022 kunne mange ånde lettet op, da det endelig blev besluttet, at Covid-19 ikke længere var en "samfunds-kritisk" sygdom i Danmark, og vi derfor kunne begynde at vende tilbage til det liv, som vi kendte fra før pandemien. Men inden denne glæde for alvor kunne rodfæste sig, skete der igen noget, der har rystet forbrugerne og igen vendt op og ned på verdensbilledet. Krigen i Ukraine har chokeret mange og sætter sine tydelige aftryk på prisen på råstoffer og råvarer. Dette har på sigt konsekvenser for prisen på mad og drikke. Og det har samtidig betydning for danskernes adfærd som forbrugere.

Danmarks Statistik opgør løbende en forbrugertillidsindikator, som er beregnet ud fra forbrugernes vurdering af deres egen og Danmarks økonomiske situation. Undersøgelsen af forbrugerforventningerne omfatter en række spørgsmål omkring forbrugernes adfærd og forventninger, og er en af mange økonomiske indikatorer, man kan anvende til at vurdere den aktuelle økonomiske situation. Siden krigen begyndelse er denne styrt dykket til et niveau, der er lavere end under første bølge af Covid-19.

Figur 1. Danmarks Statistiks Forbrugertillidsindikator april 2022, nettotal:

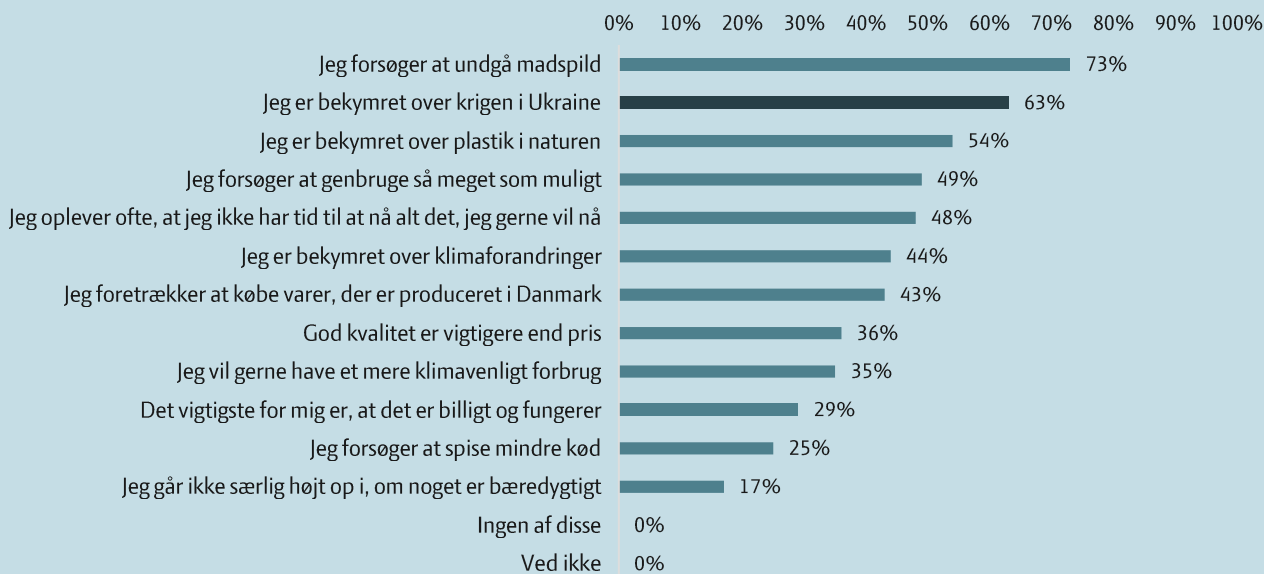

Kilde: Danmarks Statistik forbrugertillidsindikator hentet 22. april 2022: <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/oekonomi/forbrug/forbrugerforventninger>

Denne faldende forbrugertillid kan have indflydelse på tilgangen til en række forbrugskategorier – ikke mindst mad og drikke. Landbrug & Fødevarer har derfor i en ny befolkningsundersøgelse april 2022 sat fokus på danskernes reaktioner på krigen og adfærd i forhold til køb af mad og drikke.

For at se, i hvor stort omfang krigen i Ukraine fylder i danskernes bevidsthed, starter undersøgelsen med at spørge ind til en liste med mange forskellige udsagn om forbrug og hverdagsliv, hvor man frit kan markere alle dem, man er enig i. Deltagerne har også mulighed for at svare "Ingen af disse" og "Ved ikke". Her ser vi, at hele 63 pct. blandt danskerne har valgt udsagnet "Jeg er bekymret over krigen i Ukraine" som noget, der beskriver dem. Dette overgås kun af udsagnet "Jeg forsøger at undgå madspild", som 73 pct. har markeret som noget, der beskriver dem, eller som de er enige i.

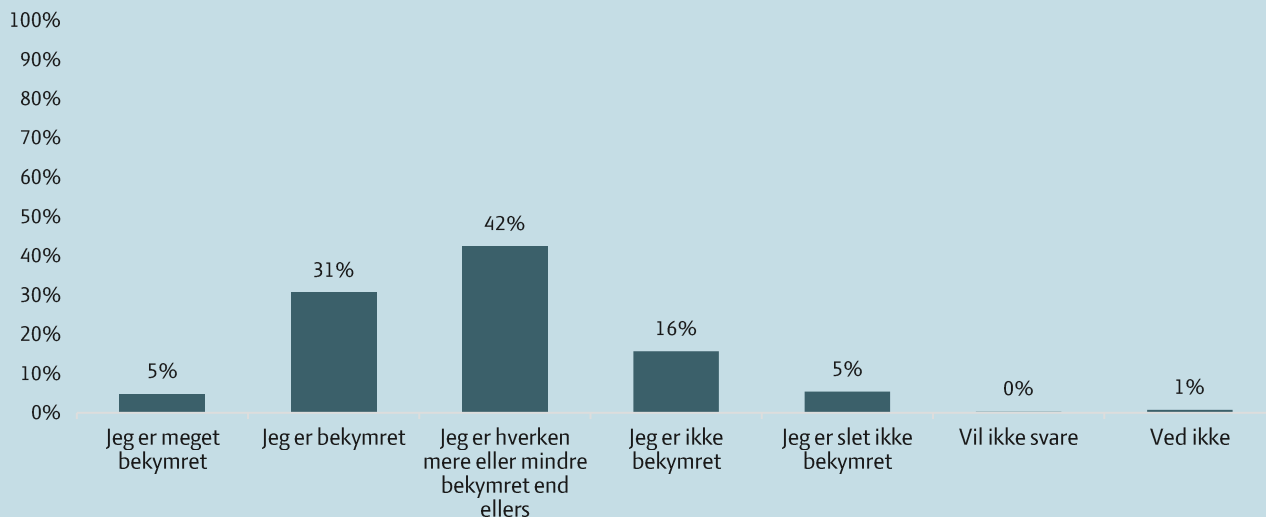
Figur 2: Nedenfor ser du nogle udsagn, som andre har sagt. Er der nogle af dem, som beskriver dig eller som du er enig i? Du kan vælge så mange, du vil.

Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer april 2022, n=1006. Undersøgelsen er repræsentativ på køn, alder, region og uddannelse. Mulighed for flere svar med randomiseret rækkefølge på svarmulighederne. "Ingen af disse" og "Ved ikke" har haft fikseret placering nederst.

I kølvandet på først to år med covid19-pandemien og den nuværende situation med krig i Ukraine, er der da også en del bekymring at spore blandt danskerne. Direkte adspurgt giver flere end hver tredje udtryk for bekymring.

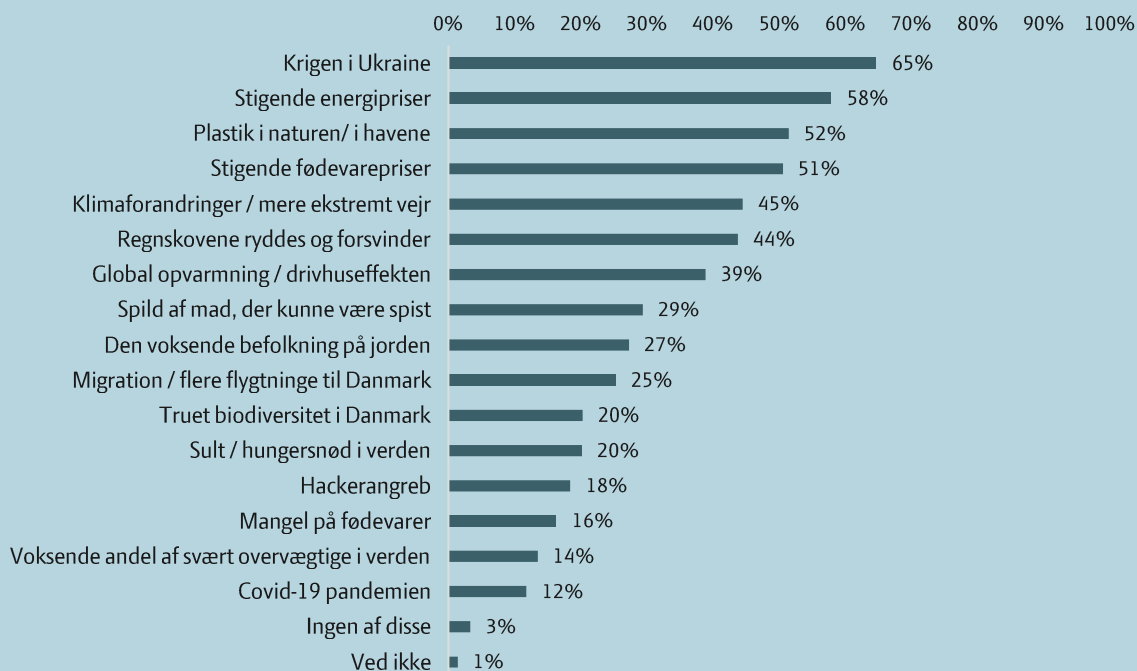
Figur 3. "Hvordan har du det lige for tiden?"

Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer april 2022, n=1006. Undersøgelsen er repræsentativ på køn, alder, region og uddannelse.

Sætter vi derefter mere fokus på, hvad der kan fylde som en bekymring blandt danskerne, ligger krigen i Ukraine på førstepladsen med 65 pct., der nævner dette, mens 58 pct. udtrykker bekymring over stigende energipriser og 51 pct. bekymrer sig over stigende fødevarerpriser. Omvendt er blot 12 pct. bekymrede over Covid-19 pandemien, som ellers har fyldt rigtig meget de seneste to år. Fokus er således skiftet betydeligt.

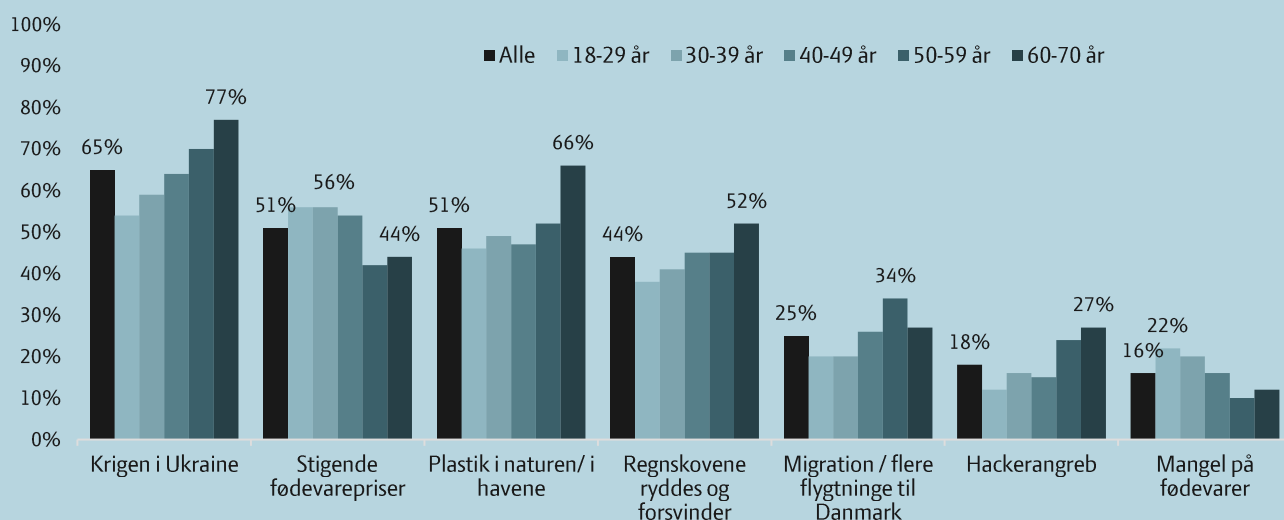
Figur 4: "Nedenfor ser du nogle bekymringer, som andre har givet udtryk for. Er der nogle af dem, som er en bekymring for dig? Du kan vælge så mange, du vil."

Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer april 2022, n=1006. Undersøgelsen er repræsentativ på køn, alder, region og uddannelse. Mulighed for flere svar med randomiseret rækkefølge på svarmulighederne. "Ingen af disse" og "Ved ikke" har haft fikseret placering nederst

t nærmere kig viser, at bekymringer over krigen i Ukraine bliver mere og mere udbredt, jo ældre man er. Plastik i naturen, at regnskovene ryddes og forsvinder, hackerangreb og sidst men ikke mindst migration er ligeledes noget, der oftere bekymrer danskere over 60 år sammenlignet med 18-29-årige. Omvendt nævnes stigende fødevarerpriser og mangel på fødevarer oftere som en bekymring blandt yngre danskere.

Figur 5: "Nedenfor ser du nogle bekymringer, som andre har givet udtryk for. Er der nogle af dem, som er en bekymring for dig?" Udvalgte svar, hvor der ses forskel på forskellige aldersgrupper:

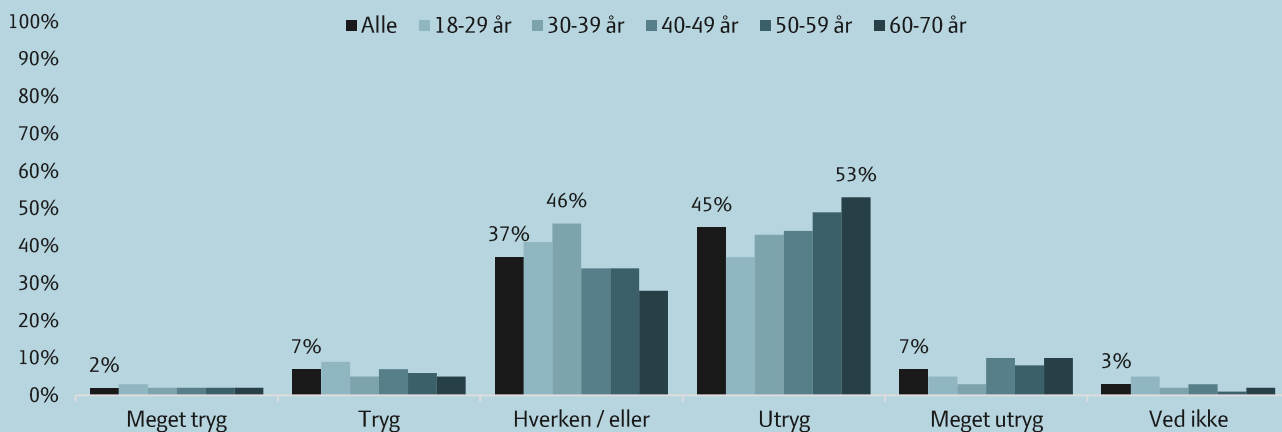

Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer april 2022, n=1006, heraf 18-29 år n=241, 30-39 år n=171, 40-49 år n=201, 50-59 år n=201, 60-70 år n=191. Undersøgelsen er repræsentativ på køn, alder, region og uddannelse. Mulighed for flere svar med randomiseret rækkefølge på svarmulighederne.

Halvdelen af danskerne er utryg over den aktuelle situation i Ukraine

Krigen i Ukraine fører ikke blot til bekymringer men også utryghed blandt nogle danskere. Konkret er det halvdelen blandt danskerne, der giver udtryk for at være utryg eller meget utryg over den aktuelle situation, mens 37 pct. svarer "hverken /eller" og kun 9 pct. giver udtryk for at være tryg eller meget tryg. Igen ser vi den tendens, at jo ældre man er, jo oftere er man utryg over den aktuelle situation i Ukraine.

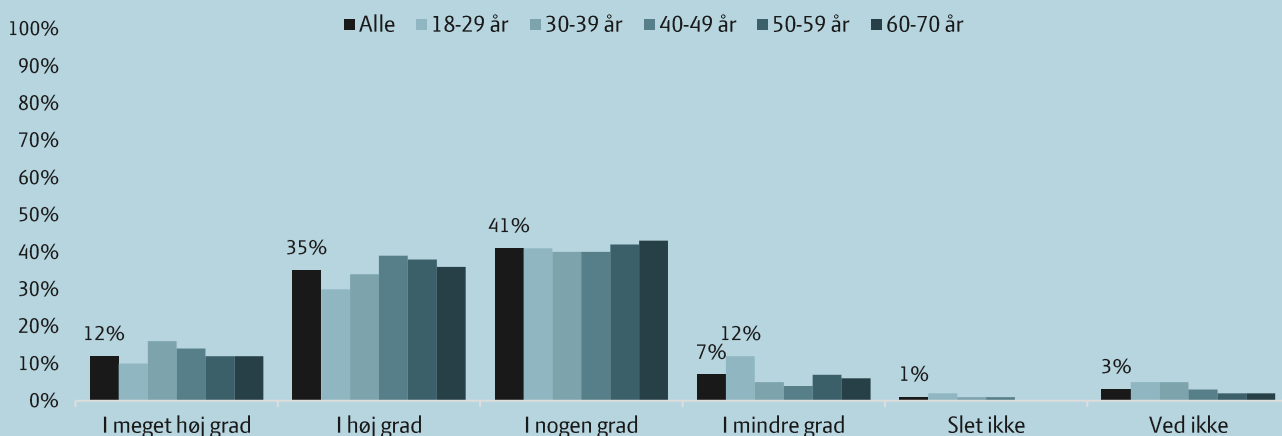
Figur 6: "Hvor tryg eller utryg er du over den aktuelle situation i Ukraine?" Fordelt på aldersgrupper.

Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer april 2022, n=1006, heraf 18-29 år n=241, 30-39 år n=171, 40-49 år n=201, 50-59 år n=201, 60-70 år n=191. Undersøgelsen er repræsentativ på køn, alder, region og uddannelse.

Noget af utrygheden kan måske forklares ved, at et overvældende flertal tror på, at krigen i Ukraine på én eller anden måde vil påvirke Danmark og danskerne. 41 pct. tror, at krigen vil påvirke Danmark i nogen grad, mens 47 pct. tror, at den vil påvirke Danmark i høj eller meget høj grad. Om end der kun er tale om få andele, så ser vi her, at de yngste deltagere oftere end gennemsnittet mener, at krigen i Ukraine kun vil påvirke Danmark i mindre grad. Dette kan muligvis være med til at forklare, hvorfor denne aldersgruppe oftere end gennemsnittet ikke giver udtryk for utryghed over den aktuelle situation.

Figur 7: "I hvilken grad tror du, at den aktuelle krig i Ukraine vil påvirke Danmark og danskerne?" Fordelt på aldersgrupper.

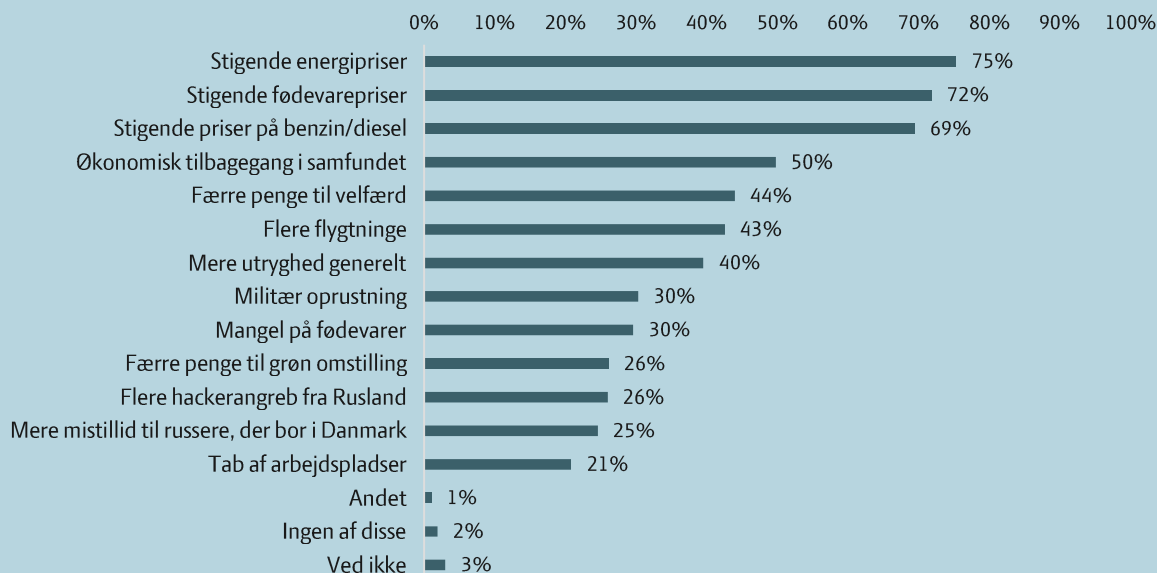

Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer april 2022, n=1006, heraf 18-29 år n=241, 30-39 år n=171, 40-49 år n=201, 50-59 år n=201, 60-70 år n=191. Undersøgelsen er repræsentativ på køn, alder, region og uddannelse.

Stigende priser som konsekvens af krigen bekymrer danskerne

Spørger vi ind til, hvad hvilke mulige konsekvenser af krigen, som bekymrer danskerne, så svarer syv ud af ti danskere, at de er bekymrede over stigende priser som konsekvens af krigen. Halvdelen nævner "Økonomisk tilbagegang i samfundet", mens 44 pct. på femtepladsen nævner "Færre penge til velfærd".

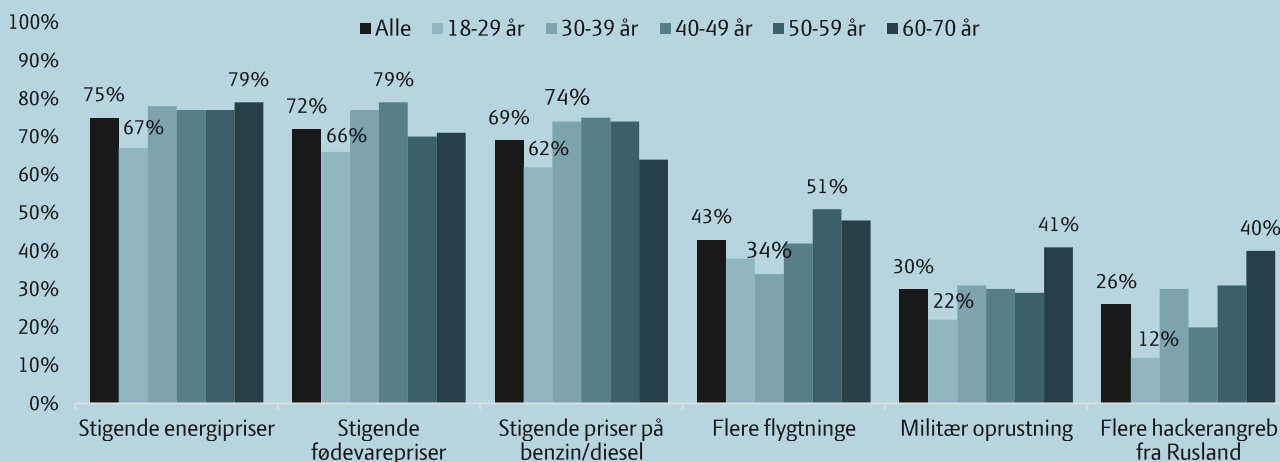
Figur 8: "Nedenfor ser du nogle måder, hvorpå krigen i Ukraine kan påvirke Danmark og danskere. Er der nogle af disse, som du er bekymret over? Du kan vælge så mange, du vil."

Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer april 2022, n=1006. Undersøgelsen er repræsentativ på køn, alder, region og uddannelse. Mulighed for flere svar med randomiseret rækkefølge på svarmulighederne. "Andet", "Ingen af disse" og "Ved ikke" har haft fikseret placering nederst.

Igen ser vi en forskel mellem forskellige aldersgrupper ift. hvilke mulige konsekvenser af krigen, der bekymrer. Det er flere blandt danskere over 50 år, som bekymrer sig om flere flygtninge som konsekvens af krigen, mens det især er danskere over 60 år, der bekymrer sig om militær oprustning og hackerangreb. Bemærk samtidig, at de 18-29-årige generelt ikke i samme grad som andre giver udtryk for bekymring.

Figur 9: "Nedenfor ser du nogle måder, hvorpå krigen i Ukraine kan påvirke Danmark og danskere. Er der nogle af disse, som du er bekymret over? Du kan vælge så mange, du vil". Udvalgte svar fordelt på aldersgrupper.

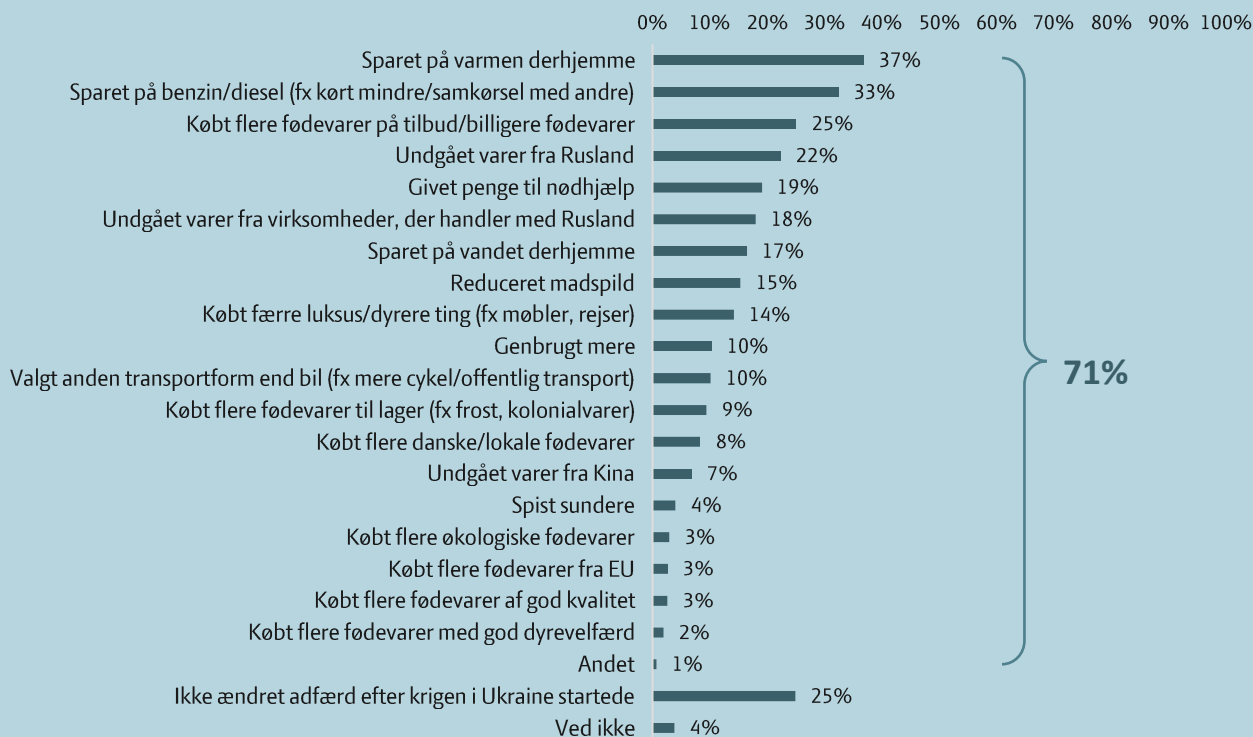
Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer april 2022, n=1006, heraf 18-29 år n=241, 30-39 år n=171, 40-49 år n=201, 50-59 år n=201, 60-70 år n=191. Undersøgelsen er repræsentativ på køn, alder, region og uddannelse. Mulighed for flere svar med randomiseret rækkefølge på svarmulighederne.

Syv ud af ti danskere har ændret adfærd, efter krigen i Ukraine startede

Men hvilken betydning har bekymringer om krig i Europa og stigende priser på energi og fødevarer for befolkningens måde at forbruge på? Ifølge WGSN fører denne kombination til en ændring i adfærden, hvor forbrugerne i Europa lige nu ruster sig til en svær tid. Der bliver handlet til lager og der bliver i endnu højere grad end før prioriteret på værdi for pengene. Fokus flyttes en smule fra indkøb af materielle goder hen til mere fokus på samvær og tid med familie og venner. Der bliver overvejet en ekstra gang, om der er penge i budgettet til at købe den nye bil eller den dyre ferierejse, som man ellers har drømt om. Selv om forbrugerne efter to år med restriktioner længes efter at rejse ud og opleve verden på ny, så vil den nye situation føre til tilbageholdenhed blandt nogle. Rejser kan i højere grad komme til at foregå i nærmiljøet og der vil blive kigget mere nøje på at undgå spild af ressourcer som mad, vand, varme og benzin. I stedet vil der ifølge WGSN komme et større fokus på at genbruge og reparere frem for at købe nyt.

I Danmark giver syv ud af ti danskere i befolkningsundersøgelsen udtryk for at have ændret adfærd på én eller anden måde, siden krigen i Ukraine startede. Hver tredje har sparet på varme og benzin, mens hver fjerde købt flere fødevarer på tilbud / billigere fødevarer. 22 pct. har undgået varer fra Rusland, efter krigen startede, og 19 pct. har givet penge til nødhjælp. Længere nede på listen finder vi 10 pct., der har genbrugt mere, mens 9 pct. har købt flere fødevarer til lager.

Figur 10: Er der nogle af nedenstående, som du er begyndt at gøre, eller har gjort mere af, efter krigen i Ukraine startede? Du kan vælge så mange, du vil.

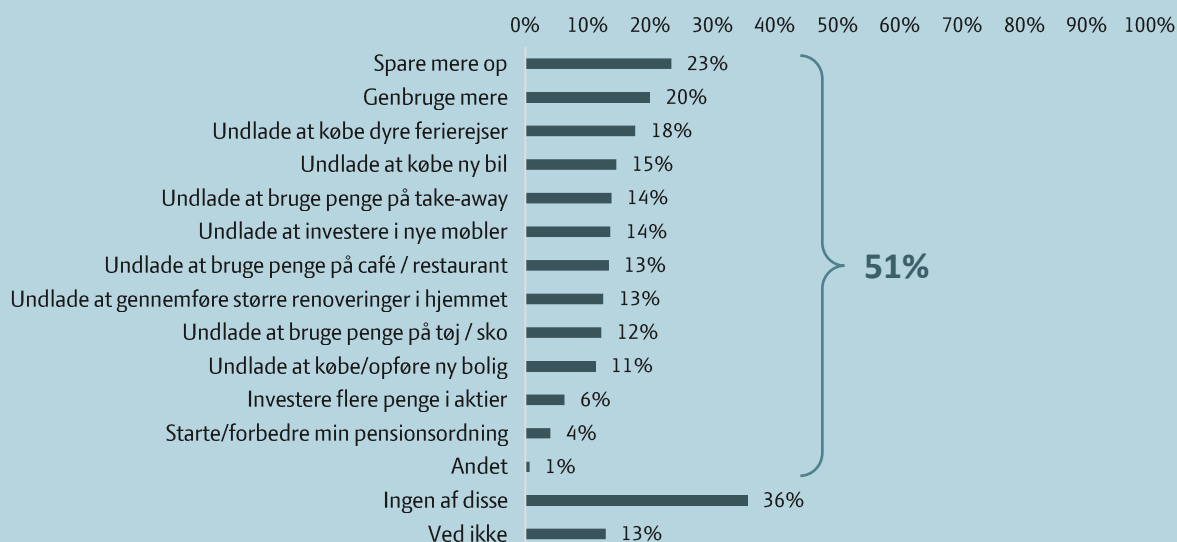
Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer april 2022, n=1006. Undersøgelsen er repræsentativ på køn, alder, region og uddannelse. Mulighed for flere svar med randomiseret rækkefølge på svarmulighederne. "Andet", "Har ikke ændret adfærd" og "Ved ikke" har haft fikseret placering nederst.

Noget tyder på, at denne adfærd med at spare på energien og have fokus på 'value for money' kan fortsætte i de kommende måneder. Spørger vi ind til danskernes forventninger til fremtiden, forventer flertallet blandt danskerne – 68 pct. – nemlig at have færre penge til forbrug i de kommende 3-6 måneder som følge af krigen i Ukraine, mens blot 23 pct. forventer, at deres privatøkonomi vil være uændret.

Det er samtidig halvdelen blandt danskerne, der giver udtryk for en form for økonomisk tilbageholdenhed i den kommende tid. 23 pct. vil spare mere op, mens 20 pct. vil genbruge mere. Længere nede på listen finder vi 14 pct., der svarer, at de vil undlade at bruge penge på take-away, mens 13 pct. vil undlade at bruge penge på café/restaurant-besøg pga. krigen i Ukraine.

Figur 11: Er der nogle af nedenstående, som du vil begynde at gøre eller gøre mere af pga. krigen i Ukraine?

Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer april 2022, n=1006. Undersøgelsen er repræsentativ på køn, alder, region og uddannelse. Mulighed for flere svar med randomiseret rækkefølge på svarmulighederne. "Andet", "Ingen af disse" og "Ved ikke" har haft fikseret placering nederst.

De stigende priser kan få konsekvens for forbruget af fødevarer

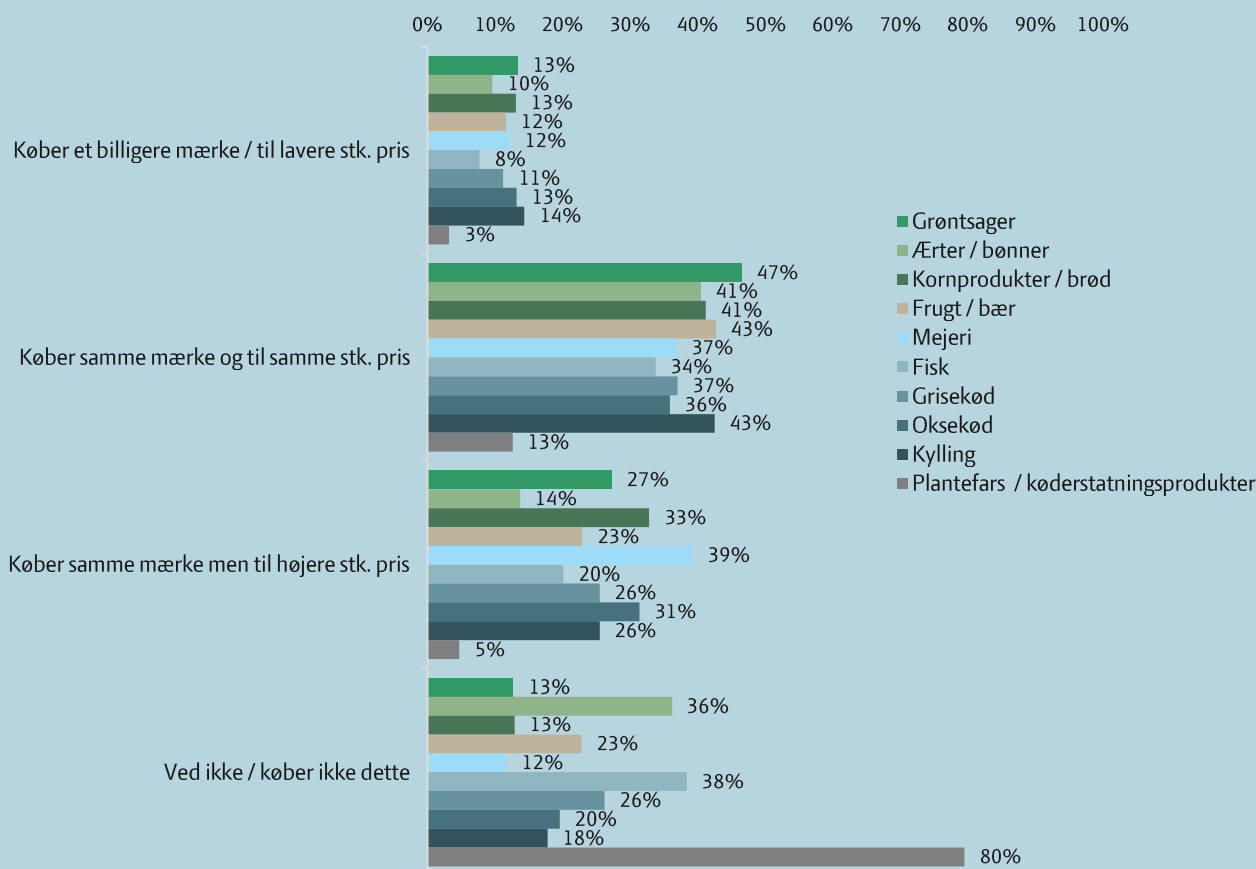
Det er hver fjerde dansker, der efter egen opfattelse har købt flere fødevarer på tilbud / billigere fødevarer, efter krigen i Ukraine er startet. Men hvordan ser det ifølge danskerne ud for forbruget af forskellige fødevarer kategorier? Køber danskerne et billigere alternativ, hvis priserne er steget, eller fastholder de loyaliteten til et bestemt mærke eller type mad eller drikke, og accepterer en merpris?

Det er godt og vel fire ud af ti danskere i gennemsnit, der i starten af april efter egen opfattelse køber deres kendte mærker til den samme pris, som de plejede at gøre, før krigen startede, mens omkring hver tiende i starten af april har oplevet at købe et billigere mærke end det, de plejer. Ser vi nærmere på den gruppe forbrugere, der har oplevet at måtte købe et billigere mærke end det, de plejer, ser vi, at det lidt oftere drejer sig om kvinder, yngre danskere og – nok ikke så overraskende – forbrugere med en årlig husstandsindkomst på op til 200 t.kr. og dermed den gruppe med lavest indkomst i undersøgelsen. Dette understreger, at højere priser på fødevarer især rammer danskere i lavere indkomstgrupper, der med højere priser ikke har råd til den kvalitet og de mærker inden for mad og drikke, som de plejer at købe.

Blandt de kategorier, hvor en del danskere i starten af april har oplevet, at de har købt samme mærke men til en dyrere stk. pris, end de plejer, hører kategorien mejeri, hvor 39 pct. har købt til en højere stk. pris. Andre kategorier, hvor danskerne har oplevet at betale en højere stk. pris, end de plejer, er kornprodukter/brød, hvor hver tredje har købt samme mærke til en højere stk. pris, mens 31 pct. har oplevet at købe samme mærke oksekød til en højere stk. pris. Hvorvidt samme billede gør sig gældende, når vi kigger nogle måneder frem, kan være svært at konkludere, om end der ikke skal være nogen tvivl om, at højere priser på fødevarer vil betyde, at forbrugerne de kommende måneder vil kigge en ekstra gang på deres valg af fødevarer, der har en højere stk. pris fx pga. højere produktionsomkostninger.

Figur 12: Er der nogle af nedenstående typer mad og drikke, hvor dit forbrug har ændret sig, efter at krigen i Ukraine startede?

Norstat for Landbrug & Fødevarer, april 2022 n=1006. Undersøgelsen er repræsentativ på køn, alder, region og uddannelse

Konklusion: En periode med mere utryghed og økonomisk tilbageholdenhed

Efter to år med utryghed, restriktioner og ustabile forsyningskæder som følge af Covid-19 pandemien, skal danskerne nu igen forholde sig til et ændret verdensbillede med en udefrakommende trussel, denne gang i form af Ruslands invasion af Ukraine og en virkelighed, der byder på stigende priser på energi og fødevarer. Dette har betydning ikke blot for danskernes mindset, men også deres adfærd som forbrugere. Danmarks Statistiks Forbrugertillidsindikator er lavere for april måned 2022 end den var, da pandemien brød ud i marts 2020, og i vores befolkningsundersøgelse giver danskerne udtryk for både bekymring og utryghed over den aktuelle situation. Hver tredje dansker har siden krigen startede sparet på varme eller benzin, og hver fjerde tilkendegiver at have købt flere fødevarer på tilbud. I de kommende måneder forventer danskerne at have færre penge til forbrug, og halvdelen giver udtryk for økonomisk tilbageholdenhed som følge af krigen. Særligt det at spare mere op er noget, der nævnes, mens også det at genbruge mere i stedet for at købe nyt kan være en adfærd, som vi vil se mere af i den kommende tid.

Som fødevarereproducent med interesse for at afsætte fødevarer til danskerne, kan det anbefales at kigge mere mod billigere råvarer, produkter og udskæringer samt at fokusere mere på private label i højere grad end ellers. Pandemien har allerede skubbet på væksten i private label, og tendensen forventes at fortsætte yderligere med krigen i Ukraine. Forbrugerne har fokus på værdi for pengene, og med en mere presset økonomi ikke mindst som følge af stigende priser på benzin og energi, vil der sandsynligvis blandt nogle

desværre blive skåret ned på indkøb af højværdi fødevarer. Det kan samtidig anbefales, at energiforbrug og forsyningskæder ifm. med produktionen af fødevarer og måltidsløsninger bliver tænkt igennem, særligt med henblik på, om det er muligt at source mere lokalt. I en utryk tid kan lokale leverandører betyde en kortere og mindre usikker vej fra jord til bord, og kan samtidig være en god historie over for danskere, der føler bekymring over situationen. Gentænk samtidig occasions, hvor måltidsløsninger og fødevarer indgår i. Samvær og fællesskab vil fylde mere i den kommende tid. Forbrugerne vil prioritere familien og det nære, og det kan derfor anbefales i (endnu) højere grad at henvende sig til disse situationer.

Om analysen

Analysen er baseret på flere kilder:

- Befolkningsundersøgelse gennemført af Norstat for Landbrug & Fødevarer blandt 1006 danskere i april 2022. Undersøgelsen er repræsentativ på køn, alder, region og uddannelse.
- Danmarks Statistiks Forbrugertillidsindikator for april 2022 fundet på følgende link: <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/oekonomi/forbrug/forbrugerforventninger> . Vi henviser til Danmarks Statistik for yderligere uddybning omkring beregningen af forbrugertillidsindekset og de spørgsmål, der indgår.
- WGSN: "Ukraine Conflict: Accelerators and Responses", 25. Marts 2022